

ZAPISKI O POLJANSKI ČETI — SPOMINI IN GRADIVO (II)

Dimačeva zaseda

Dne 19. aprila 1943 je Poljanski bataljon z Žirovsko in Poljansko četo taboril pod Pasjo ravnijo v Bukovem Vrh. V popoldanskih urah se je v taborišču zbral poveljniški kader na posvet, ki ga je vodil bataljonski komandant Silvo Štibelj-Dimač. Po tem posvetu se je med borci razširila vest, da Dimač zbira prostovoljce za neko akcijo. Javilo se jih je preveč, zato so bili izbrani izmed njih tile: Anton Kavčič-Sever, mitraljezec Žirovske čete; Strojislav Poljanšek-Stojan, politdelegat Poljanske čete, določen za pomočnika mitraljezcu; Jože Mrovlje-Jurček in Ferdinand Dolinar-Miklavž, borca Žirovske čete; Janko Tavčar-Mužik, Boltežar Šubic-Matjaž, Janko Polajnar-Vane, Anton Bušljeta-Cveto, borci Poljanske čete, in pomočnik politkomisarja bataljona Leopold Kavčič-Svarun.

Teh devet mož je s poveljnikom Dimačem odšlo v neznano. Komandant je namreč iz Škofje Loke prejel obveščevalno poročilo, da bo naslednji dan, to je na Hitlerjev rojstni dan, obiskal postojanko finančnih straž v Črnem Vrh. Okrožni komisar carinskih straž, ki ima sedež v Škofji Loki. Na njegovem obhodu naj bi ga spremljala patrulja stražnikov.

Dimač je še pred zoro 20. aprila postavil zasedo zahodno od Malenske senožeti, na robu gozda ob Hribarski grapi, približno petsto metrov zračne črte od glavne ceste, ki pelje po dolini pri vasi Log. Po Hribarski grapi je speljan kolovoz v Valterski in Črni Vrh. Šele okrog poldneva je izvidnik Matjaž dal znak, da prihajajo Nemci. Okrožni carinski komisar se je takrat z dvema

Silvo Štibelj-Dimač, imenovan za komandanta 3. (Poljanskega) bataljona Gorenjskega odreda 10. aprila 1943. Fotografija iz leta 1945

Leopold Kavčič-Svarun z brzostrelko, ki si jo je priboril 20. aprila 1943 v Dimačevi zasedi, slikan leta 1944 kot obveščevalni oficir IX. korpusa, ustreljen od četnikov 8. aprila 1945 v Osojah nad Žirmi

stražnikoma pripeljal z rednim potniškim avtobusom do Loga, odkoder so peš krenili po kolovozni poti Hribarske grape proti Črnemu Vrhu.

Po stražarjevem znaku so borci kmalu opazili tri Nemce, ki so se v toplem opoldanskem času brezskrbno v določeni razdalji drug za drugim približevali zasedi. Prvi je imel zaradi sončne pripeke celo zavihane rokave. Ko so prišli po poti prek Malenske senožeti, je borcev zastal dih. Vsi so želeli samo eno, podkuriti fricem, da se ne bi tako svobodno sprehajali po naši slovenski zemlji. To napetost so prekinili rafali Severjevega mitraljeza in vmesni strelji borcev, ki so v večini preživljali prvi ognjeni krst. Zadnja dva Nemca sta padla takoj, prvi pa se je zavalil v zaklon, streljal z brzostrelko proti zasedi in pri tem rani, prestrelil zgornji del noge, Poldetu Kavčiču-Svarunu. Nemec ni streljal dolgo, kajti ostrostrelec Cveto ga je za vedno priklenil k tlom.

Uspeh zasede je bil popoln. Zaplenili so dve brzostrelki, češko in nemško MP »šmajserico«, puško mavzerico in drugo opremo. V nahrbtniku so našli razno pošto, med njo pa »urlaubscheine«, dovolilnice za dopuste stražnikom v postojanki Črni Vrh. Borci so po akciji takoj razdelili plen. Ranjeni pomočnik politkomisarja bataljona Svarun je dobil nemško, komandant bataljona Dimač pa češko brzostrelko, novo mavzerico pa je prejel ostrostrelec Poljanske čete Cveto, pasove in drugi pribor pa so si razdelili borci.

Na matičnem uradu v Škofji Loki je v mrliški knjigi iz leta 1943 pod št. 61, 62 in 63 vpisano, da so 20. aprila 1943 ob 11,45 približno 500 metrov od vasi Log v grapi Sovpat padli tile Nemci: Thomas Siutz, pomožni carinski asistent v Žireh na mejni opazovalnici jug; Franz Puschnitz, pomožni carinski asistent v postojanki Črni Vrh; Jakob Müller, okrožni carinski komisar, stanujoč v Loki na Sori, Železniška 9.

O tej akciji je ohranjeno tudi poročilo, ki ga je napisal Pavel Inglič-Bar pokrajinskemu komiteju KPS za Gorenjsko. Bar je bil komandant Poljanskega bataljona do 10. aprila 1943.

Leopold Kavčič-Svarun, ki je bil v tej akciji ranjen kot pomočnik komisarja Poljanskega bataljona, ni preživel vojne. Rodil se je 14. oktobra 1924 v Stari vasi pri Žireh v kmečki družini po domače pri Mrovcu. Po končani osnovni šoli se je izučil čevljarске obrti. Dne 10. januarja 1943 je prostovoljno vstopil med partizane v Poljansko četo 3. bataljona Gorenjskega odreda. Kasneje je bil v Prešernovi brigadi in enotah IX. korpusa. Bil je obveščevalni oficir v Vojkovi brigadi, XXXI. diviziji, Briško-Beneškem odredu in Gorenjskem vojnem področju. Med nemško ofenzivo marca 1945 je bil ujet in 8. aprila so ga zverinsko ubili domači izdajalci domobranci in četniki v Osojah nad Novo vasjo pri Žireh.

Viri

Zbornik dokumentov in podatkov o NOV, VI/5, leto 1960, dok. 95, str. 247, (glej str. 249). — Matični urad Škofja Loka, knjiga umrlih, leto 1943; pod št. 61, 62 in 63 so vpisani padli nemški carinski stražniki dne 20. aprila 1943. — Gorenjski muzej v Kranju, oddelek NOB: Leopold Kavčič-Svarun, biografija, mapa Žiri, št. 24/43. — Anton Kavčič-Sever, Kranj, Kuretova 17, ustni vir. — Anton Bušljeta-Cveto, Ljubljana, Pohorskega bataljona 213, ustni vir. — Janko Polajnar-Vane, Ljubljana, Rojčeva 26, ustni vir. — Janko Tavčar-Mužik, Zminec 14, Škofja Loka, ustni vir. — Jože Poljanšek-Stojan, Ljubljana, Trg proletarskih brigad 5, ustni vir. — Boltežar Subic-Matjaž, Poljane nad Škofjo Loko, Lom 5, ustni vir. — Stanislav Kavčič-Dušan, Slovenske Konjice, Škalska 8, fotografija.

Padel na straži

Dne 21. aprila 1943 je na stražarskem mestu padel borec Poljanske čete Franc Žakelj-Baldo. Četa je tedaj taborila na Pardolah v bližini ceste, ki pelje na Blegoš.

Ker je bil Baldo moj dober prijatelj že pred odhodom v partizane, se mi je ta dan globoko vtisnil v spomin. Po uspešni akciji Dimačeve zasede v Hribarski grapi so se borci, ki so sodelovali v akciji, vrnili v taborišče. Še istega večera sta se četi razšli. Žirovska četa je krenila proti Žirovskemu vrhu, Poljanska četa pa iz hribov na desni strani Sore na levo stran, mimo cerkve sv. Volbenka na Gabrško goro. Še isto noč, bila je zelo temna, smo prešli Gabrško goro po vsej njeni dolžini. Hodili smo vso noč, in ko se je pričelo daniti, smo utrujeni prišli v gozd, v katerem je bilo ustaljeno taborišče na Pardolah. Taborišče je bilo v gozdu pod cesto na Blegoš, nedaleč od vasi Mlaka.

Ob prihodu v taborišče smo zaradi dežja, ki nas je spremljal zadnje nočne ure, takoj postavili šotore in se odpravili k počitku. Nekaj sto metrov nad taboriščem je bilo stražarsko mesto. Prvi je odšel na stražo Stojan. Straža se je navadno menjavala vsako uro. Ni še minila prva ura, ko je pritekel stražar v taborišče in povedal, da je na cesti videl patroljo nemških orožnikov. V četi je takoj zavladala stroga pripravljenost. Komandir Živko je poslal na ogled močno patroljo, ki se je vrnila, ne da bi kaj opazila ali ugotovila.

Stojana je na straži zamenjal Baldo. Dežurni čete je prišel do najinega šotora, v katerem sva spala skupaj z Baldom, in zahteval, naj gre na stražo. Baldo je ugovarjal, da ni na vrsti za stražo, a je kljub temu odšel.

Komandir čete ni drugače ukrepal, čeprav je bila navada, da se je četa brž premaknila drugam, če so se pojavili Nemci. V taborišču se je ponovno vse pomirilo in večina borcev je legla k počitku. Le kuhar Tarzan je družno z ne-

katerimi, ki so se grel pri ognju, pripravljaj zajtrk. Morda še ni minila ura, ko sem iz smeri stražarskega mesta zaslišal strele iz brzostrelke. Zdaj je bilo jasno, da so nas napadli Nemci. Ker je bilo taborišče precej oddaljeno od stražarskega mesta med visokimi smrekami, smo nekateri borci začeli streljati v smeri sovražnikovega ognja, drugi pa so pobrali opremo in šotore. Ostala je le kuhinja z lonci, v katerih se je kuhal zajtrk. Po umiku smo kmalu ugotovili, da med nami ni stražarja Balda. Obšla me je zla slutnja, kajti pred dobro uro sva mokra od dežja še skupaj ležala v šotoru.

Nekaj ur po napadu je komandir Živko poslal izvidnico k taborišču. Kmalu so se vrnili in povedali, da je Baldo ležal mrtev na stražarskem mestu. Odnesli so ga v grapo in tam pustili. Zvečer so njegovo truplo pokopali. Iz zbranih obveščevalnih podatkov smo čez čas ugotovili, da je bil vzrok stražarjeve smrti neprevidnost enote, ki ob zadnjem taborjenju ni zamaskirala stražarskega mesta.

Pred tem dogodkom je 16. aprila patrolja pod vodstvom Nika Blaznika -Rada pripravila zasedo na cesti blizu tega četnega taborišča. Ustavili so osebni avto, v katerem so se peljali štirje moški. Kar je bilo v njem vrednega, so zaplenili, avto pa zvrnili pod cesto in zažgali. Moške so spustili, ne da bi podrobno preverili, kdo in kaj pravzaprav so. Po tej akciji so prišli na kraj nemški orožniki iz postojanke v Javorjah. Pregledovali so okolico, našli taborišče in odkrili tudi stražarsko mesto. Po tem je nemška patrolja prihajala semkaj vsak dan v izvidnico, da bi ugotovila, kdaj je stražarsko mesto zasedeno. Tako je bilo tudi usodnega dne 21. aprila. Ko je nemška izvidnica ugotovila, da je stražar na svojem mestu, se je vrnila v postojanko po pomoč. Okrepljeni so se vrnili in ubili stražarja.

V tistem medvojnem času je bilo zelo pomembno, da smo taborišča po odhodih vsestransko zamaskirali. Težave so bile predvsem s kuhinjo, kjer se je kurilo, a kurišča sovražnik ni smel zapaziti. Praksa nas je izučila, da smo se tega dosledno držali, ker smo malomarnost plačevali z življenji.

Naj navedem še odlomke iz spominskega dnevnika Martine Demšar o dvakratnem srečanju z Baldom.

Ponedeljek 5. aprila: Popoldne sem šla v Lovsko Brdo. Na poti sem srečala Nemce. Zvečer sta prišla Jaka in Baldo po srajco. Kmalu sta odšla. Potem sta prišla Igor in Rafl, nato pa še Dimač in Živko. Dimača boli zob.

Torek 6. aprila: Čez dan nič novega. Zvečer so prišli Jaka, Baldo in Lovrenc. Rekli so, da gredo v Jazbine in da se bodo vrnili. Kmalu so prišli nazaj iz Jazbin, bili so mokri od dežja. Baldo in Lovrenc sta dala obleko na štedilnik. Baldo je kazal fotografije in pravil, da bodo šli 3. avgusta na grobove padlih na Blegoš. Precej časa so vasovali in odšli.

Četrtek 22. aprila (str. 38 in 39): Pepca je pravila, da so včeraj na Pardolah dobili partizansko taborišče in enega partizana ubili. Dejala je, da so dobili pri njem več fotografij. Takoj sem se spomnila na Balda, še rekla sem, da je morda tisti, ki je pri nas enkrat kazal fotografije...

Ponoči me je prišla Ančka klicat, da je prišel Jaka, z njim pa Hribernikov Jože, Jaka je rekel, da je tisti, ki so ga na Pardolah ubili, Baldo. Ostala sta do pol štirih. Ko sta odhajala, je luna lepo svetila. Ko sem legla, me je postalo groza Baldove smrti. Hudo mi je, kadar ubijejo kakega partizana, ki ga nisem poznala, a kadar pade kateri od poznanih, mi je še huje. Takrat ko je bil Baldo

Franc Žakelj-Baldo, borec Poljanske čete, padel
21. aprila 1943 v Poljanski dolini.
Fotografija iz leta 1942

zadnjikrat pri nas, je pri odhodu rekel: »Saj bomo kmalu spet prišli.« Njegovi tovariši so prišli, a njega ne bo več.

Polna imena borcev, ki jih Demšarjeva v dnevniku navaja, so: Jakob Kirmelj-Janez, Silvo Štibelj-Dimač, Zoran Kopač-Živko, Jože Mrak-Andrej (Hribnikov), Anton Peternel-Igor, Rafael Buh-Rafl, Lovrenc (neidentificiran).

Franc Žakelj-Baldo, Balantov, se je rodil 23. marca 1925 v Žireh št. 38. Komaj se je izučil čevljarske obrti, že je februarja 1943 prostovoljno odšel v Poljansko četo Gorenjskega odreda. Bil je skojevec. Padel je 21. aprila 1943 kot borec Poljanske čete na stražarskem mestu v četnem taborišču na Pardolah. Pokopan je bil na kraju smrti. Po vojni so svojci prenesli posmrtno ostanke na domače pokopališče na Dobračevi v Žireh.

Viri

Zbornik dokumentov in podatkov o NOV, VI/5, leto 1960, dok. 95, str. 247, (glej str. 249, peti odstavek). — Martina Demšar: *Spominski dnevnik 1941—1945*, Muzej revolucije, Ljubljana. — Bogdan Rajković-Viljem, Ljubljana, Gospodinjska 7, ustni vir. — Gorenjski muzej v Kranju, oddelek NOB: Franc Žakelj-Baldo, biografija, mapa Ziri, št. 24/106. — Rojstna matična knjiga Žiri: Franc Žakelj, roj. 1925, str. 26 pod št. 34. — Janko Mrovlje, lastni spomini in fotografija.

Srečanje z nemško patroljo

Zadnje dni aprila 1943 so se borci Žirovske čete: Aleksander Oblak-Sašo, Marjan Bizjak-Mato in Ferdinand Kolenc-Togo (pozneje vsi trije padli v NOV) vrnili z Dolenjskega, kamor so odvedli skupino neoboroženih borcev. Po vrnitvi na Gorenjsko so v Poljanski dolini iskali zvezo s četo. Ker je niso takoj našli, so se zatekli k sodelavcu in aktivistu kmetu Jožetu Kržišniku, po domače Krištanu, v Jarčjo Dolino pri Žireh. Zatočišče so dobili v hiši na podstrešju. Kržišnikove hčere, organizirane mladinke, pa so takoj po zvezi obvestile četo o njihovem prihodu.

Proti večeru 28. aprila 1943 se je patrolja, ki je bila določena, da pripelje te tri borce nazaj v četo, odpravila v Jarčjo Dolino. O tej akciji pripoveduje Pavel Mrovlje-Simon takole: *Ne spominjam se točnega datuma — bilo je spomladi leta 1943, ko sem šel v patroljo, ki je štela, mislim, da šest borcev, iz*

taborišča v Jarčjo Dolino. Dobro pa se spomnim, da sta bila v patrulji razen mene tudi Anton Erznožnik-Sulc in Janko Dolenc-Džoko. Bila je že trda tema, ko smo prispeli v Koprivnik, kjer se nam je pridružil še neki aktivist. Iz Koprivnika smo se po kolovozu napotili navzdol proti Jarčji Dolini. Hodili smo v enakomernih razmikih drug za drugim z orožjem, pripravljenim na strel. Na čelu patrulje je bil Janko Dolenc-Džoko. Ko smo se približevali Krištanovi domačiji, nas je v neposredni bližini hiše s pozivom »halt« zaustavil nemški stražar. Džoko je v temi ustrelil v smeri, odkoder je slišal poziv, nakar smo vsi skočili s poti in se za hišo prek sadovnjaka in senožeti umaknili v dolino. Po brvi smo prečkali Soro in se umaknili v Kladje na Žirovski vrh. Ko smo se umikali, so Nemci za nami streljali od Krištanove domačije. Naslednjega dne smo zvedeli, da je Džoko z edinim našim strelom ubil nemškega žandarja, ki je stražil, medtem ko je nemška patrulja po naključju počivala v Krištanovi hiši.

V knjigi umrlih v Žireh za leto 1943 je na strani 19 zapisano, da so 28. aprila 1943 ob 22. uri partizani v Jarčji Dolini pri Žireh ubili Edwarda Gredlerja, žandarja na postaji v Žireh, rojenega 28. novembra 1891 v Telfsu, okraj Innsbruck.

Borec Žirovske čete Janko Dolenc-Džoko, po domače Semončkov, je bil rojen 17. decembra 1922 v Žireh št. 5 kot kmečki sin. On je ubil nemškega žandarja Gredlerja in maja 1943 odšel kot spremljevalec večje skupine novih borcev na Dolenjsko. Štiridnevna pot do Dolenjskih Toplic je bila zelo naporna. Po prihodu na Dolenjsko sta se spremljevalca Džoko in Simon (Pavel Mrovlje) odločila, da se ne bosta vrnila na Gorenjsko, temveč se bosta kot prostovoljca prijavila v brigado. Prav tiste dni se je v tej enoti mudil član CK Franc Leskošek-Luka in ju odredil v Jurčkovo četo Zahodno-dolenjskega odreda, zaščitno enoto glavnega štaba Slovenije. Avgusta 1943 je Džoko odšel v patruljo. V gozdu nad Starimi Žagami se mu je po nesrečnem naključju sprožila na pasu obešena ročna bomba »sifonarica« in ga smrtno ranila. Pokopan je v skupnem grobu padlih borcev na Toplem Vrhu nad Črmošnjicami.

Jože Kržišnik, Krištanov iz Jarčje Doline, pravi, da je takrat, ko so bili na podstrešju partizani, v hiši pa nemška žandarmerijska patrulja, doživiljal z

Janko Dolenc-Džoko, borec Poljanske čete, ranjen umrl avgusta 1943 na Dolenjskem.
Fotografija izpred vojne

družino težke trenutke. Ko je padel njihov stražar, so Nemci vso noč s presledki streljali skozi okna. Šele ko se je zdanilo, so zapustili hišo, poklicali prevoz, padlega odpeljali in ga pozneje pokopali v Kranju. Jože Kržišnik še dolgo ni mogel doumeti, kako se je vse to končalo brez nemških represalij. Poznan je bil namreč kot eden prvih podpornikov partizanov v Jarčji Dolini, kajti že januarja 1942 je nudil zatočišče žirovskemu prvoborcu Vinku Oblaku, Primcovemu, ko se je le-ta vračal semkaj po dražgoški bitki.

Viri

Marija Stanonik: Spomin na drugo obletnico OF, TV 15 29. 4. 1976, str. 9. — Matični urad Žiri, knjiga umrlih, leto 1943, na str. 19 vpisan Edward Gredler. — Pavel Mrovlje-Simon, Celje Čuprijska 19, ustni vir, očevidec smrti Janka Dolenca. — Rojstna matična knjiga Žiri: leto 1922, Janko Dolenc vpisan na str. 1, zap. št. 105. — Gorenjski muzej v Kranju, oddelek NOB: Janko Dolenc, biografija in fotografija, mapa Žiri, št. 24/17. — Jože Kržišnik, Žiri, Jarčja Dolina 5, ustni vir.

Usodni most

Zadnje dni aprila 1943 je Poljanska četa taborila v Mlakah, precej visoko nad desnim bregom potoka Karlovščice pod vasjo Jelovica v Blegošu. Globoko v grapi Karlovščice v Dolenji Ravni je bil karlovški mlin, v katerem je Marička takrat pridno mlela žito za Poljanski bataljon.

V dneh pred 1. majem so borci, komunisti in skojevci čete s terenskimi delavci poljanskega rajona pripravljali kresove po vseh poljanskih hribih. Četna patrulja ga je prižgala na Bevcih nad Malenskim Vrhom in vrh Blegoša. Uspeh je bil popoln. Kresovi so goreli, a Nemci so jih morali nemočno opazovati. Prebivalstvo, ki je pri tem sodelovalo, je množično manifestiralo pripadnost Oslobojilni fronti.

Ko so se skupine borcev v poznih večernih urah vrnile v taborišče, je četno vodstvo odredilo premik enote z Blegoša na Žirovski vrh. Namen je bil, da bi se na Žirovskem vrhu pridružili Žirovski četi, ker se je pripravljala večja oborožena akcija. Že prej sta šla v dolino izvidnika Anton Primožič-Božo in Janez Strlič-Orlov. Opazovala sta cesto in most prek Sore v Logu pri Podgori,

Most v Logu pri Podgori, pri katerem je v noči med 30. aprilom in 1. majem 1943 padel Janez Strlič-Orlov, borec Poljanske čete.
Foto J. Mrovlje 1980

Janez Strlič-Orlov, borec Poljanske čete, padel pri Podgori v noči med 30. aprilom in 1. majem 1943.
Fotografija iz leta 1942

da bi Poljanska četa varno prišla v Žirovski Vrh. Premik se je zavlekel pozno v noč. Ker enote dolgo ni bilo, sta šla izvidnika čez most na desno stran Sore. V tem času je četa prišla mimo Podgore in prečkala cesto in most pri peskolu-mu v Pilovcu, ki je bil približno tristo metrov višje proti toku Sore od mo-stu v Logu. Ko je četa prešla most v Pilovcu in se že vzpenjala po stezi proti Žirovskemu Vrh, je dolino osvetlila raketa, hkrati pa je bilo slišati rafale strelav iz brzostrelke.

Zjutraj je prišel v enoto v Žirovski Vrh Anton Primožič-Božo in povedal, da sta z Orlovom v zasedi dolgo čakala na prihod čete na desni strani mostu v Logu. Ker nista vedela, da je četa med tem že prečkala most v Pilovcu, sta se vrnila na levi breg Sore. Hotela sta ugotoviti, kje se četa mudi. Krenila sta prek ceste in po kolovozu nad cesto, ki pelje prek njiv proti Podgori za hri-bom. Nista še prehodila osemdeset metrov poti, ko sta se srečala z nemško orožniško patruljo. Nemčev rafal iz brzostrelke je ubil Orlova, Božu pa je bila sreča mila, da se je pravočasno umaknil. Tako je Poljanska četa v aprilu 1943 izgubila že drugega borca. Zanj je bil usoden eden izmed dveh mostov prek Sore pri Podgori. Ta most v Logu je narasla Sora odnesla v noči med 12. in 13. junijem 1982.

Janez Strlič-Orlov, se je rodil 6. junija 1924 v Žireh št. 2, kot sin čevljarkega mojstra. Tudi sam se je izučil čevljarke obrti. Kot vpoklicanec v nemško vojsko se je raje odzval klicu domovine in 12. januarja 1943 prosto-voljno vstopil v Poljansko četo Gorenjskega odreda. Od marca 1943 je bil skojevec. Padel je v noči med 30. aprilom in 1. majem 1943 pri Podgori v Poljan-ski dolini. Prvega maja sta ga na kraju smrti, na parceli za Lesnikom, po-kopala brata Pavel in Jakob Šturm, Murovcova iz Podgore. Po vojni so nje-gove posmrtni ostanke prenesli na domače pokopališče na Dobračevi v Žireh.

Viri

Gorenjski muzej v Kranju, oddelek NOB: Janez Strlič, biografija in fotografija, mapa Ziri, št. 24/93. — Rojstna matična knjiga Žiri: Janez Strlič, rojen 1924, vpi-san na str. 24, zap. št. 61. — Jože Dolinar, pd. Tratar, Podgora 22, ustni vir. — Bogdan Rajkovič-Viljem, Ljubljana, Gospodinjka 7, ustni vir. — Spomini avtorja kot borca Poljanske čete.

Kadrovske spremembe v Poljanskem bataljonu

Iz poročila, ki sta ga 20. aprila 1943 poslala pokrajinskemu komiteju KPS za Gorenjsko poveljnik 3. (Poljanskega) bataljona Gorenjskega odreda Pavel Inglič-Bar in politkomisar Anton Kržišnik-Ljubo, je razvidno, da je bataljon pred 10. aprilom 1943 štel 172 borcev. Tedaj so bile v bataljon vključene naslednje čete s poveljniškim kadrom:

1. Poljanska četa

Komandir: Silvo Štibelj-Dimač; politkomisar: Franko Kesič-Cene; intendant: Jože Goličič-Lister. Četa je štela 35 borcev (4 neoborožene).

2. Selška četa

Komandir: Ludvik Blažica-Gubec; politkomisar: Anton Potočnik-Vojteh; Intendant: Lovro Kos. Četa je štela 51 borcev (3 neoborožene).

3. Loška četa

Komandir: Jože Logar-Pajo; politkomisar: Dane Jamnikar-Simon; intendant; Živan Vovk. Četa je štela 43 borcev (10 neoboroženih).

4. Žirovska četa

Komandir: Adolf Kalan-Muki; politkomisar: Branislav Žigon-Sokol; intendant: Anton Smolej-Murn. Četa je štela 43 borcev (11 neoboroženih).

Poročilo dalje navaja, da je prišlo 10. aprila 1943 v bataljonu po nalogu nadrejenih do kadrovskih sprememb in imenovanja novega poveljniškega kadra. Po tem nalogu spada 2. Selška četa od tega dne dalje v 1. bataljon Gorenjskega odreda. Poveljnik in politkomisar 3. bataljona (Poljanskega) sta bila s tem razrešena funkcije in premeščena v druge enote na Gorenjskem.

Za komandanta 3. (Poljanskega) bataljona je bil imenovan Silvo Štibelj-Dimač, dotlej komandir Poljanske čete; za politkomisarja Martin Kos-Martinov, tedaj Aleksandrov, ki je prišel z Dolenjskega, za intendanta pa Jože Goličič-Lister, dotlej intendant Poljanske čete.

V Poljanski četi je bil za komandirja imenovan Zoran Kopač-Živko, mesto politkomisarja pa je v marcu prevzel Franko Kesič-Cene, ker je bil prejšnji politkomisar Branislav Žigon-Sokol imenovan za politkomisarja Žirovske čete.

Viri

Zbornik dokumentov in podatkov o NOV, VI/5, leto 1960, dok. 95, str. 247. — Janko Mrovlje: Poveljniki in politkomisarji Poljanskega bataljona, *Loški razgledi* 28, 1981, str. 60. — Janko Mrovlje: Poveljniški kader Poljanske, Žirovske in Črnovrške čete v sestavi Poljanskega bataljona, *Loški razgledi* 29, 1982, str. 232.

Martina Demšar: Stiki z borci Poljanske čete

Navajam najpomembnejše dogodke, ki jih je zapisala Martina Demšar v svojem spominskem dnevniku marca in aprila 1943 v zvezi s stiki z borci Poljanske čete.

Sobota 6. marca (str. 30): *Popoldne prišli vsi domov. Zvečer sta prišla Igor in Barbarčev Pavle. Ponoči je prišel Jaka in spal do zjutraj pri nas. Povedal je,*

da je Dimač naročil, naj jih pride ata jutri ostrič Pod laz, menda nimajo nobenega brivca in bi radi, da jih ostriže.

Nedelja 7. marca: Dopoldne smo bili na Gori. Popoldne je šla Ančka k Anžonovcu po kapo, ki jo je neki partizan izgubil v Plestenicah. Z Marinko sva šle v Lovsko Brdo, ata pa Pod laz. Hkrati smo prišle z Ančko domov. Potem smo šle me za atom. Nesle smo Jaku nekaj obleke in ono izgubljeno kapo. Pod Tišlerjevim lazom nas je čakal Jaka, rekel je, da jih bo zvečer več prišlo v Malenski Vrh, in da bodo peli; ker je bilo precej hladno, smo se kmalu odpravile domov. Ata je prišel šele zvečer. Nace, Polde in Francelj so pri nas. Ko so odhajali, je nekdo pod kapelico posvetil vanje. Potem so prišli k nam Dimač, Niko, Živko, Muki in Sokol. Prepevali so partizanske pesmi. Kako so lepi napevi, a še lepše besede.

Od nas so odšli v Jazbine. Ponoči sta prišla Igor in Rafl. Prinesla sta zbirko partizanskih pesmi. Ponoči so šli partizani iz Jazbin.

Nedelja 28. marca (str. 32): Sama Marinka je šla na Goro. Popoldne Marinka fotografirala Naceta in Poldeta na poti v Jazbine, enkrat pa na travniku. Vsi želimo, da bi se slike posrečile, da bi jih imela za spomin na Nacetov odhod. Zvečer sta Polde in Albin pri nas. Igor in Rafl sta prinesla mnogo poročil. Opolnoči je prišel Dimač. Ker je ata bolan in ne more vstati, je šel k njemu v sobo. Do 01,00 je čakal Igorja in Rafla, ker ju ni bilo, je odšel. Ob 3. uri so prišli vsi trije k nam. Nekaj časa so v kuhinji peli, potem pa še na vasi. Čeprav jih dež moči, so vsi trije zelo razpoloženi. Ob pol petih zjutraj so zapustili vas. Ob 6. uri me je zbudilo trkanje na delavnično okno. Nace se je prišel posloviti. Priporočal se je za slike in dejal, da bo že pisal od vojakov, okoli 7 je odšel. Albin in Marinka sta odšla v Javorje. Zvečer je prišel s tovariši k Posečniku po mleko. Pri nas ni bilo nikogar? samo Jaka je bil pred hišo.

Sreda 31. marca: Ob 5. zjutraj sta prišla Bar in Dimač. Danilo se je, ko sta odšla.

Petek 2. aprila (str. 34): Ob 6. uri je nad Blegošem krožil aeroplan in streljajl s strojnico.

Sobota 3. aprila: Zjutraj je šla Marinka v Javorje, do Zakobiljeka sva šle skupaj. Ko sem šla nazaj, je Tarzan ravno kuhal kosilo Pod lazom, videla sem dim. Zvečer, ko je ata šel domov, je pod Jazbinami srečal Dimača in dva tovariša. Ker je bil pijan, je predlagal Dimaču, naj gre z njim po puško. Ona dva sta šla naprej. Kmalu sta se vrnila in prinesla puško in patrone. Potem je Dimač odšel.

Nedelja 4. aprila: Zvečer igramo, prišla sta Jaka in Matjaž. Po večerji nismo več igrali. Ko sta odšla, je prišel Nace, prvič kot partizan.

Sreda 7. aprila (str. 35): Popoldne so Nemci pod Pečjem preiskovali gozdove. Zelo nas skrbi, da bi dobili partizane. ki so tam doli. Proti večeru sem šla atu povedat, naj malo prej pride domov. Ko sva prišla domov, ni bilo nobenega Nemca več tukaj.

Četrtek 8. aprila: Zvečer so Nemci privedli dva partizana, smilita se nam in ob enem nas skrbi, če sta taka kot jih je mnogo, da bi kaj izdala. Premišljujemo, da bi šla povedat Pod laz.

Petek 9. aprila (str. 36): Zjutraj sem šla vprašat ata, kako bi naredili. Rekel je, da naj poskusim. Šla sem čez Slemenca na Dolgi grič in od tam Pod laz. Dolgo sem premišljevala, ali bi šla do taborišča ali ne. Pa sem zopet mislila, če bi bila ona dva izdajalca in bi povedala, kje so, da bi jih Nemci dobili, bi se mi

Osnovna šola v Malenskem Vrhu, kjer
je med vojno stanovala Martina Demšar
in pisala spominski dnevnik.
Foto J. Mrovlje 1980

zdelo, da sem jaz kriva, ker nisem šla povedat. Prišla sem do stražarskega mesta. Nobenega na straži, sedaj vem, da je taborišče prazno. Mnogo lažje sem zadihala, ker vem, da jih tukaj ne bodo dobili. Šla sem po stezi navzdol do prvih hiš. Prav lepo je tukaj, kadar je lepo vreme, in če ne bi bilo vedno strahu pred Nemci. Smreka, pod katero je imel Tarzan kuhinjo, je prav dobro ožgana. Zdi se mi, da bi se bilo čudno živeti v partizansko življenje. Da me ne bi kdo videl, sem hodila samo po gozdu in se vrnila domov.

Ko smo že ležale, sta prišla Jaka in Matjaž. Ravno, ko sta hotela oditi, sta prišla Igor in Rafl. Prva sta odšla. Igor je naročil, da bi midve z Marinko naredile za 1. maj nekaj malih letakov...

Velika noč, 25. april (str. 40 in 41): Dopoldne smo šli v Gorenjo vas. Popoldne sem risala letake za 1. maj. Zvečer sem mislila za lahko noč eno zaigrati na harmonij, ko sem slišala zunaj petje. Šli smo ven, stali so pred kapelico in prepevali partizanske pesmi. Kmalu so odšli. Ko smo se odpravljali spat so prišli Ljubo, Jaka, Andrej, Živko, Bajtar, Stojan, Tarzan, Lister, Božo in Cene.

Nocoj je prišel z njimi tudi njihov pes Aras. Potem so peli mnogo partizanskih pesmi. Zdi se mi, da pri petju manjka Igorja, Silvota in Rafla. Nekaj časa so še vsovali, ko je prišel Igor. Jaka in Andrej sta odšla, nato pa je prišel Silvo. Sedaj pa res lepo pojo, ko sta še dva zraven. Tarzan jim svetuje, katero pesem naj bi peli, oni pa se mu smejejo. Malo prej, ko so odšli, je prišel Matjaž. Igor je naročil Marinki, naj jih kaj pridobi v zvezo slovenske mladine. Svetoval ji je, naj si izbere ilegalno ime. V spomin na Jana si je izbrala ime Janja. Ta čas sta Švejk in Cene prepevala v kuhinji srbske pesmi,

prav lepo ju je poslušati. Okoli 3. ure so odšli. Ob 4. uri sva že ležali, ko sta prišla Jaka in Matjaž. Nocoj je zelo lepa noč, kot nalašč za partizane. Kratka bo, pa naj bo, saj je bila lepa.

30. april 1943 (str. 44): Jutri bo prvi maj. Na Blegošu in Gabrški gori že gori kres. Tudi na Brdih sta dva. Premišljujejo, če bi šle trosit letake, pa se nam kar zdi, da mogoče pride kaj partizanov in jih jim bomo dali. Ko je šla Marinka po mleko, je slišala, da so šli partizani proti Jazbinam. Silvo je prišel do Posečnika. Nekaj časa smo še ležali, ko je ne daleč močno počilo. Pogledava skozi okno. Počilo je še dvakrat, potem pa je vse utihnilo. Kmalu nato je začel nekdo udarjati po vratih. Prišli so: Igor, Boris, Matjaž in še šest drugih. Midve z Marinko sva vstali. Pravili so, kako so v Bevcih kurili kres. Potem so šli gledat, ali je kaj kresov. Malo prej se je prižgal na Lubniku in na Bukovem vrhu. Nekaj časa so gledali kresove, potem pa so drugi odšli, Ljubo in Igor pa sta ostala. Matjaž je prišel pod najino okno in smo se pogovarjali. Kmalu sta prišla iz hiše Ljubo in Igor in začela na občinsko tablo risati OF. Igor je vzel nekaj letakov, da bi jih raztresel. Potem smo se pogovarjali in ločili. Ljubo je dejal: »Smrt fašizmu, tovariš Igor«! Razšli so se. Igor in Matjaž v eno, Jaka in Ljubo v drugo stran. Kres na Lubniku je bil tako velik, da se je kar svetilo na oknu. Nocoj so bili zelo razpoloženi.

Polna imena borcev, ki jih Demšarjeva omenja, so: Anton Peternel-Igor, Rafael Buh-Ježev, oba rajonska aktivista; Pavel Inglič-Bar, komandant Poljanskega bataljona; Anton Kržišnik-Ljubo, politkomisar Poljanskega bataljona; Silvo Štibelj-Dimač, komandir Poljanske čete; Branislav Žigon-Sokol, politkomisar Poljanske čete; Zoran Kopač-Živko, komandir Poljanske čete; Branko Kesič-Cene, politkomisar Poljanske čete; Zdravko Kržišnik-Bajtar, intendant Poljanskega bataljona; Jakob Krmelj-Janez, Leopold Hobič-Miloš, Ignac Novak-Mali, Niko Blaznik-Rado, Adolf Kalan-Muki, Boltežar Šubic-Matjaž, Albin Ramovš-Tarzan (četni kuhar), Jože Goličič-Lister, Strojislav Poljanšek-Stojan, Andrej Kolenc-Švejč, Anton Primožič-Božo, Jože Mrak-Andrej in Viktor Osredkar-Boris, vsi borci Poljanske čete.

Iz knjige v sodnih zapisih Škofja Loka sem ugotovil, da so Nemci 9. aprila 1943 privedli dva ujeta partizana, domačina iz Selške doline. To sta bila Alojz Nastran, vpisan pod št. 52, in Franc Demšar, vpisan pod št. 53.

Demšarjeva omenja v svojih spominih psa z imenom Aras. Pes je nemalokrat kot izvidnik na čestah in mostovih v Poljanski dolini omogočil varen prehod borcem, ker jih je pravočasno opozoril na nemške zasede. Posebej se je izkazal v drugi polovici aprila 1943, ko so Nemci na Blegošu presenetili četno patroljo in se je morala umakniti prek meje, obdane z minskim poljem. Aras je nekajkrat prešel minsko polje, nato so borci varno prešli na italijansko stran. Njegov lastnik je bil borec Poljanske čete Andrej Kolenc-Švejč, ki je psa privedel v četo na zahtevo komandanta bataljona Pavla Ingliča-Bara. Črnega volčjaka, treniranega v nemški šoli, je kupil leta 1941 od Marjančenk v Škofji Loki za 150 mark. Ta mu je ob nakupu povedal, da mu ga je prodal nemški vojak, ki je bil iz Škofje Loke poklican na rusko fronto. V Poljanski četi je bil pes do julija 1943, ko je bila ustanovljena Gorenjska brigada. Tedaj ga je Švejč odpeljal domov in zanj je odslej skrbela njegova mati. Ker pa ga ni mogla sama vzdrževati, ga je dala v rejo kmetu Mrovcu v Opale. Ob zadnji nemški ofenzivi leta 1945 so mu ga Nemci vzeli in odvedli s seboj.

Tudi dogodka, ki ga je Demšarjeva zapisala 7. aprila 1943, se borci Poljanske čete dobro spominjajo. Tedaj so nemški žandarji iz Javorij in Poljan preiskovali gozdove v Podpečju. Straža v taborišču Pod lazom jih je pravočasno opazila in četa je takoj zasedla položaje. Vendar do spopada ni prišlo, ker so Nemci krenili v drugo smer.

Viri

Martina Demšar: *Spominski dnevnik 1941—1945, Muzej revolucije, Ljubljana*. — Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota Škofja Loka: sodni arhiv, izkaz o prehrani jetnikov od 1938 do 1943; ujeta partizana vpisana pod št. 52 in 53. — Andrej Kolenc-Svejk, Žiri 64, ustni vir.